

לקט לכבוד חג החנוכה

דברי-פתיחה

מנהג נפוץ בימי החנוכה הוא חלוקת מתנות ו"דמי חנוכה". מה המקור למנהג זה, ומה ניתן ללמוד ממנו? האדמו"ר השביעי רבי מנחם מנדל שניארסון כותב בספרו שערי הלכה ומנהג (סי' רפג):

מנהג ישראל (תורה היא) שבימי חנוכה נותנים דמי חנוכה לילדים... ומנהג זה קשור עם עניין החינוך כמו "חנוך לנער" ...כשרוצים ללמדו, והוא רחוק מזה, צריך לחנכו, והחינוך הוא במתנות רבות שנותנים לו. כי בחנוכה הוא התחדשות התורה מחדש אחר גזירת היוונים שרצו להשכיחם תורתך. וכשמחנכין אותו הרי אז זורקין לו מעות. האדמו"ר מחב"ד תולה את העניין בחינוך. טעם נוסף ניתן ללמוד מדברי המגן אברהם, וכן מדברי רבי יששכר דב, האדמו"ר מבעלזא. המג"א כותב בפשטות בראש סימן תר"ע:

נוהגין הנערים העניים לסבב בחנוכה על הפתחים: האדמו"ר מבעלזא מוסיף טעם לדבר:

לפי שההלכה היא ש"אפילו עני המתפרנס מן הצדקה שואל או מוכר כסותו ולוקח שמן להדליק" (שו"ע או"ח סי' תרע"א סע' א) ...שכן הטעם של מצות נר חנוכה וארבע כוסות, הוא כדי לפרסם הנס, וכאשר אינו מקיים את המצוה, הרי לא נתפרסם הנס על ידו, ולא נחשבת לו המצוה כאילו עשאה. לפיכך נוהגים להעניק לעניים "מעות-חנוכה" כדי שיוכלו לקיים את המצוה. אולם בכדי שלא לבייש את מי שאין לו, נוהגים לחלק מעות-חנוכה גם לשאר אנשים.

מעות חנוכה כאן אינו רק לילדים, אלא בעיקר לעניים, וכדי לא לביישם, מחלקים גם לאחרים. משני הטעמים האלו - דרבון ללימוד תורה ונתינת צדקה, אנו לומדים גם על אופי החג - חג החנוכה. העולם כולו עומד על תורה, עבודה וגמילות חסדים, וכך גם כל עולם קטן של כל יחיד ויחיד. לכן, בשעת חנוכה בית, וק"ו בשעת חנוכה הבית, אנו מכניסים לתוכו גם את הדברים האלו - לימוד תורה, עשיית חסד עם אחרים, וללמד את הקטנים לדאוג גם לצרכיהם ורגשותיהם של אחרים. הלימוד והעשייה מוסיפים אור לעולם. יהי רצון שנזכה בחג הזה לראות את אורו של הקב"ה מאיר במזרח ומבשר על ביאת הגאולה.

מקורות ושאלות לדיון בשעת הדלקת הנרות

המהות הפנימית של מלחמת היוונים

עיקר מלחמתם של היוונים הייתה נגד הרוחניות והאלוקות שבתורה ובמצוות. זהו שכתוב להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך, דווקא, שליוונים לא היה אכפת כל כך שישראל ילמדו תורה, אלא רצו שלימוד התורה יהיה מצד השכל שבתורה "כי היא חכמתכם ובינתכם ליעני העמים", ועל ידי זה להשכיח ח"ו מישראל שהתורה היא תורת ה'. (ליקוטי שיחות פרשת וישב תש"נ)

שם החג

ומפני זה התקינו חכמים שבאותו הדור שיהיו שמונת הימים האלו שתחלתן מליל חמשה ועשרים בכסלו ימי שמחה והלל... וימים אלו הן הנקראין חנוכה (רמב"ם הלכות מגילה וחנוכה פרק ג הלכה א)

• אלו שמות נוספים יש לחג, ואיזה שם אתם הייתם בוחרים ולמה?

• האם לימוד שאינו מקרב אותנו לקב"ה ושאינו מביא לידי מעשה תמיד שלילי? • כיצד אפשר דרך לימוד תורה להגביר את האור שבעולם?

הולך ופוחת או הולך ומוסיף

בשם אמו"ז, שבאר מחלוקת בית הלל ובית שמאי אי מוסיף והולך או פוחת, ואמר שיש בנר עניין המאיר והשורף, והוא לשרוף הפסולת ולהבהיר הפנימיות - אם התשווקה אליו יתברך. ובית שמאי סבר כי מקודם צריך להיות סור מרע וזה פוחת והולך, ובית הלל סבר שהעיקר להיות מוסיף והולך ובה התלהבות המאיר בו מטהר גופו ומבעיר ממילא הפסולת... כי המה באמת ב' דרכים יש מי שהולך בכח הפחיתות של הכנעת הגוף, ויש מי שהולך ע"י תוספות אור הנפש והפנימיות וזה אחד המרבה ואחד הממעיט. (שפת אמת בראשית לחנוכה שנה תרנ"ד)

הנס בצדיקים ובטהורים

'מסרת גבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים וטמאים ביד טהורים ורשעים ביד צדיקים וזדים ביד עוסקי תורתך'. הנה לכאורה גבורים ביד חלשים היה נס, ורבים ביד מעטים היה גם כן נס מהאל יתברך, אבל רשעים ביד צדיקים וטמאים ביד טהורים מאי נס איכא ומאי רבותא? (קדושת לוי קדושות לחנוכה קדושה חמישית)

• כשאנו מסתכלים על החברה מסביבנו, מה אנו רואים - את הפסולת שיש לבער או את האור שיש להפיץ?

• מה לדעתכם הנס של רשעים ביד צדיקים וטמאים ביד טהורים? • האם רבים ביד מעטים וגבורים ביד חלשים בהכרח נס? האם לשם כך אנו זקוקים גם לנס הנוסף של כך השמן כדי לקבוע חג לדורות?

שירי חנוכה

באנו חושך לגרש

מלים: שרה לוי-תנאי, לחן: עמנואל עמירן
בָּאנו חֲשֵׁךְ לְגָרֵשׁ, בְּיַדֵּינוּ אֹרֶךְ וְאֵשׁ.
כָּל אֶחָד הוּא אֹרֶךְ קֶטָן, וְכָלֵנוּ אֹרֶךְ אֵיתָן.
סוּרָה חֲשֵׁךְ, הִלָּאָה שְׁחֹרֶה! סוּרָה מִפְּנֵי הָאֹרֶךְ!

חנוכה, חנוכה

מלים: לוי פניניס, לחן: עממי
חֲנֻכָּה, חֲנֻכָּה, חֲנֻכָּה, חֲנֻכָּה, חֲנֻכָּה, חֲנֻכָּה, חֲנֻכָּה, חֲנֻכָּה, חֲנֻכָּה, חֲנֻכָּה.
אֹרֶךְ חֲבִיב מִסָּבִיב, גִּיל לִילָדָה רַךְ.
חֲנֻכָּה, חֲנֻכָּה, סְבִיבוֹן סֹב סֹב,
סֹב נָא, סֹב, סֹב נָא, סֹב
מֵה-נְעִים מֵה-טוֹב

כד קטן

מלים: אהרון אשמן, לחן: יואל ולבה
כָּד קָטָן, כָּד קָטָן, כָּד קָטָן,
שְׁמוֹנֶה יָמִים שְׁמוֹנֶה יָמִים,
כָּל הָעַם הִתְפַּלֵּא:
מֵאֲלוֹי הוּא מֵתְמַלֵּא!
כָּל הָעַם אֵז הִתְפַּנֵּס
וְהִכְרִיז: אֵךְ זֶה נֶס!
אֵלּוּלָא כָּד זֶה נֶשְׂאָר
מִקְדָּשְׁנוּ לֹא הוּאָר.

על הניסים

על הניסים ועל הפרקן ועל הגבורות ועל התשועות ועל המלחמות שעשית לאבותינו בימים ההם בזמן הזה.

ירושלים אורו של עולם

מילים: בראשית רבה, לחן: יוסי גרין
ירושלים אורו של עולם. ומי הוא אורה של ירושלים? הקב"ה!

